

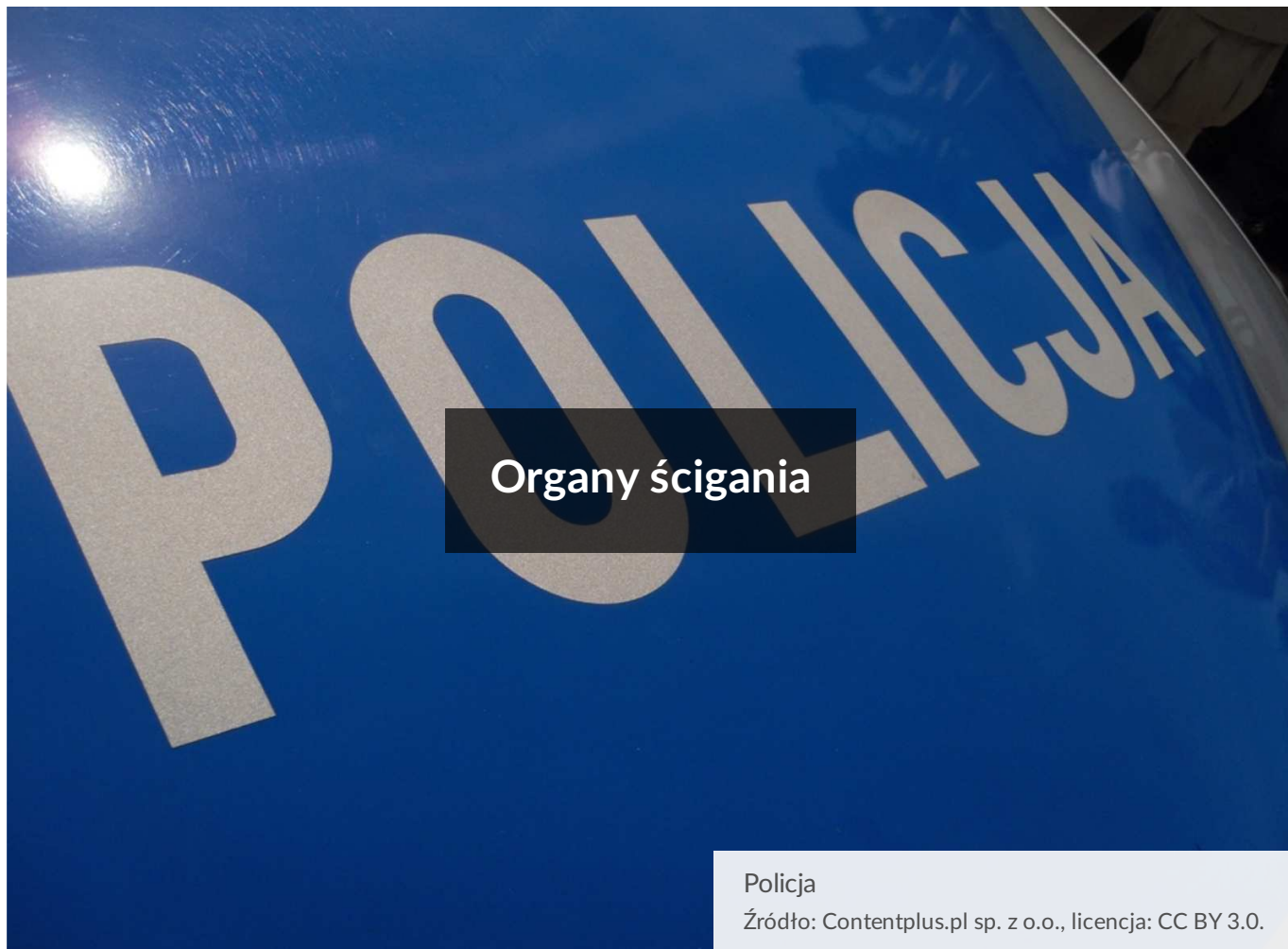
Organy ścigania

Materiał składa się z sekcji: „Prokuratura”, „Policja”, „Uprawnienia policji”, „Legitymowanie i zatrzymywanie osób”, „Stosowanie przez policję broni i środków przymusu bezpośredniego”, „Prawa ofiar przestępstw”, „Struktura przestępczości w Polsce”, „Podsumowanie”.

Materiał zawiera:

- 6 ilustracji (fotografii, obrazów, rysunków), 5 ćwiczeń, w tym 2 interaktywne;
- odwołanie do wcześniejszej wiedzy ucznia związanej z miejscem policji w strukturze administracji państwowej, rolą prokuratury w procesie karnym oraz cele sformułowane w języku ucznia związane z przestępczością, zadaniami prokuratury i policji;
- opis struktury prokuratury;
- opis zadań prokuratury;
- opis zadań policji;
- zdjęcie, na którym przedstawiono działania policji w trakcie zamieszek;
- opis uprawnień policji;
- logo policji;
- zdjęcie, na którym przedstawiono patrol policji;
- opis legitymowania i zatrzymania osób;
- opis stosowania przez policję broni i środków przymusu bezpośredniego;
- zdjęcie, na którym przedstawiono blokadę policyjną;
- opis praw ofiar przestępstw;
- zdjęcie na którym przedstawiono wnętrze Muzeum Adwokatury Polskiej w Warszawie;
- opis struktury przestępczości w Polsce;

- wykres liczby przestępstw w Polsce;
- wykres liczby przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu;
- podsumowanie materiału o prokuraturze i policji, wraz z zalecaną literaturą i pięcioma ćwiczeniami, w tym dwoma interaktywnymi.

Policja

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Co potrafię?

- przedstawiać miejsce policji w strukturze administracji państwowej;
- określać rolę prokuratora w procesie karnym.

Nauczysz się

- charakteryzować najważniejsze zadania prokuratury i policji;
- kategoryzować prawa poszkodowanego w postępowaniu przygotowawczym;
- przedstawiać strukturę przestępczości w Polsce.

Prokuratura

Struktura prokuratury

Prokuraturę stanowią Prokurator Generalny, Prokurator Krajowy, pozostali zastępcy Prokuratora Generalnego oraz prokuratorzy powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury i prokuratorzy Instytutu Pamięci Narodowej

Prokurator Generalny jest naczelnym organem prokuratury. **Urząd Prokuratora Generalnego sprawuje Minister Sprawiedliwości.**

Prokuratorami powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury są prokuratorzy:

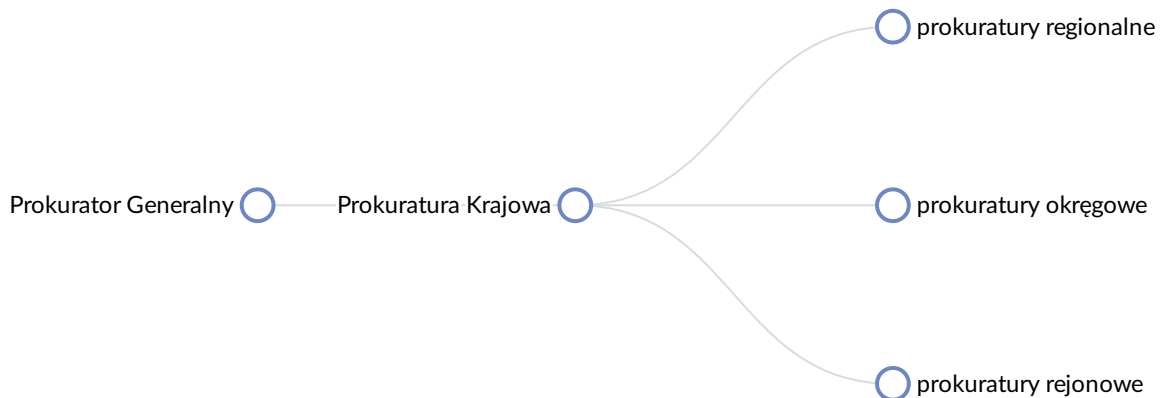
- Prokuratury Krajowej;
- prokuratur regionalnych;
- prokuratur okręgowych;
- prokuratur rejonowych.

Prokuratorami Instytutu Pamięci Narodowej są prokuratorzy:

- Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, zwanej dalej „Główną Komisją”;
- prokuratorzy oddziałowych komisji ścigania zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, zwanych dalej „oddziałowymi komisjami”;
- prokuratorzy Biura Lustracyjnego oraz prokuratorzy oddziałowych biur lustracyjnych.

Struktura Prokuratury

Struktura Prokuratury

Struktura Prokuratury

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Prokuratura Generalna - zapewnia obsługę Prokuratora Generalnego

Zbigniew Ziobro, Minister Sprawiedliwości (w latach 2015–2023) i Prokurator Generalny (w latach 2016–2023).

Źródło: Kancelaria Premiera, dostępny w internecie: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Zbigniew_Ziobro.jpg, licencja: CC 0 1.0.

Prokuratura Krajowa - do podstawowych zadań Prokuratury Krajowej należy:

- nadzorowanie i koordynowanie prac prokuratur niższego szczebla (regionalnych, okręgowych i rejonowych);
- występowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym, Sądem Najwyższym i Naczelnym Sądem Administracyjnym;
- współpraca międzynarodowa w zakresie zwalczania przestępczości.

Prokuratura regionalna - do podstawowych zadań prokuratury regionalnej należy:

- zapewnienie udziału prokuratora w postępowaniach prowadzonych na podstawie ustawy przed sądami powszechnymi i wojewódzkimi sądami administracyjnymi;
- prowadzenie i nadzorowanie postępowań przygotowawczych w sprawach ścigania najpoważniejszej przestępczości finansowo-gospodarczej i skarbowej oraz przeciwko obrotowi gospodarczemu względem mienia o wielkiej wartości;
- sprawowanie nadzoru nad postępowaniami prowadzonymi w prokuraturach okręgowych, a także prowadzenie wizytacji prokuratur okręgowych i rejonowych.

Prokuratura okręgowa - do podstawowych zadań prokuratury okręgowej należy:

- zapewnienie udziału prokuratora w postępowaniach prowadzonych na podstawie ustawy przed sądami powszechnymi, a w jednostkach, w których utworzono wydziały do spraw wojskowych, także przed sądami wojskowymi;

- prowadzenie i nadzorowanie postępowań przygotowawczych w sprawach o poważne przestępstwa kryminalne, finansowe i skarbowe, a w jednostkach, w których utworzono wydziały do spraw wojskowych, także w sprawach podlegających orzecznictwu wojskowych sądów okręgowych;
- sprawowanie nadzoru nad postępowaniami prowadzonymi w prokuraturach rejonowych, a także prowadzenie wizytacji prokuratur rejonowych.

Prokuratura rejonowa - do podstawowych zadań prokuratury rejonowej należy:

- zapewnienie udziału prokuratora w postępowaniach prowadzonych na podstawie ustawy przed sądami powszechnymi, a w jednostkach, w których utworzono działy do spraw wojskowych, także wojskowymi sądami garnizonowymi, prowadzenie i nadzorowanie postępowań przygotowawczych;
- w jednostkach, w których utworzono działy do spraw wojskowych, także w sprawach podlegających orzecznictwu wojskowych sądów garnizonowych.

Zadania prokuratury

Przedmiot działania powszechnych jednostek Prokuratury oraz ich kompetencje regulują przepisy Ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze

Najważniejszym zadaniem prokuratury jest strzeżenie praworządności oraz czuwanie nad ściganiem przestępstw. W celu wykonania tych zadań, prokuratorzy między innymi:

- prowadzą lub nadzorują postępowania przygotowawcze w sprawach karnych oraz sprawują funkcję oskarżyciela publicznego przed sądami;
- wytaczają powództwa w sprawach cywilnych oraz składają wnioski i biorą udział w postępowaniu sądowym w sprawach cywilnych, z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, jeżeli tego wymaga ochrona praworządności, interesu społecznego, własności lub praw obywateli;
- podejmują środki przewidziane prawem, zmierzające do prawidłowego i jednolitego stosowania prawa w postępowaniu sądowym, administracyjnym, w sprawach o wykroczenia oraz w innych postępowaniach przewidzianych przez ustawę;
- sprawują nadzór nad wykonywaniem postanowień o tymczasowym aresztowaniu oraz innych decyzji o pozbawieniu wolności;
- prowadzą badania w zakresie problematyki przestępczości oraz jej zwalczania i zapobiegania oraz współpracują z podmiotami, o których mowa w art. 7 ust. 1 pkt 1, 2 i 4-8 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce w zakresie prowadzenia badań dotyczących problematyki przestępczości, jej zwalczania i zapobiegania oraz kontroli;
- gromadzą, przetwarzają i analizują w systemach informatycznych danych, w tym danych osobowych, pochodzących z prowadzonych lub nadzorowanych na podstawie ustawy postępowań oraz z udziału w postępowaniu sądowym, administracyjnym, w sprawach

o wykroczenia lub innych postępowaniach przewidzianych przez ustawę, przekazują dane i wyniki analiz właściwym organom, w tym organom innego państwa, jeżeli przewiduje to ustawa lub umowa międzynarodowa ratyfikowana przez Rzeczpospolitą Polską;

- zaskarżają do sądu niezgodne z prawem decyzje administracyjne oraz biorą udział w postępowaniu sądowym w sprawach zgodności z prawem takich decyzji;
- koordynują działalności w zakresie ścigania przestępstw lub przestępstw skarbowych, prowadzonej przez inne organy państwowe;
- współdziałają z organami państwowymi, państwowymi jednostkami organizacyjnymi i organizacjami społecznymi w zapobieganiu przestępczości i innym naruszeniom prawa;
- współpracują z Szefem Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych w zakresie niezbędnym do realizacji jego zadań ustawowych;
- opiniują projekty aktów normatywnych;
- współpracują z organizacjami zrzeszającymi prokuratorów lub pracowników prokuratury, w tym współfinansują wspólne projekty badawcze lub szkoleniowe.

Prokurator jest obowiązany do podejmowania działań określonych w ustawach, kierując się zasadą bezstronności i równego traktowania wszystkich obywateli.

Przy wykonywaniu czynności określonych jest niezależny.

Kto może zostać prokuratorem?

Prokuratorem może zostać osoba, która:

- ma obywatelstwo polskie;
- korzysta w pełni z praw cywilnych i obywatelskich;
- jest nieskazitelnego charakteru;
- ukończyła wyższe studia prawnicze;
- jest zdolna, ze względu na stan zdrowia, do pełnienia obowiązków prokuratora;
- ukończyła 26 lat;
- złożyła egzamin prokuratorski lub sędziowski;
- pracowała w charakterze asesora prokuratorskiego lub sądowego co najmniej rok.

Policja

Policja jest umundurowaną i uzbrojoną formacją przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Podstawowe zadania policji:

- ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra;
- ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania;
- zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi;
- wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców;
- prowadzenie zbiorów danych zawierających informacje gromadzone przez uprawnione organy o odciskach linii papilarnych osób, niezidentyfikowanych śladach linii papilarnych z miejsc przestępstw oraz wynikach analizy DNA.

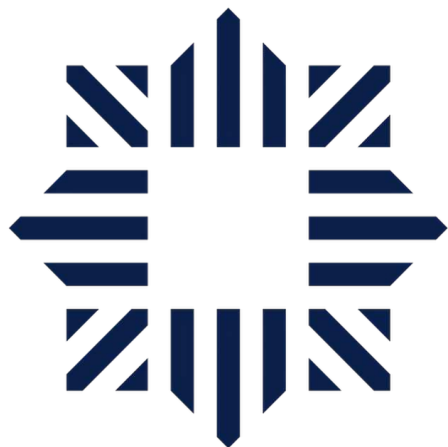
Służby w Policji:

- kryminalna;
- śledcza;
- wspomagająca;
- prewencyjna;
- kontrterrorystyczna;
- wspomagająca działalność Policji w zakresie organizacyjnym, logistycznym i technicznym;
- do zwalczania cyberprzestępczości.

Zamieszki

Źródło: wikimedia, domena publiczna.

POLICJA

Logotyp policji

Źródło: domena publiczna.

Policja wykonuje czynności: operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe w celu rozpoznawania oraz wykrywania przestępstw i wykroczeń oraz zapobiegania im, poszukiwania poszukiwania osób ukrywających się przed organami ścigania lub wymiaru sprawiedliwości, poszukiwania osób, które należy odnaleźć w celu zapewnienia ochrony ich życia, zdrowia lub wolności. Wykonuje też czynności na polecenie sądu, prokuratora, organów administracji państwowej i samorządu terytorialnego.

Ważne!

Zapamiętaj:

Policjanci w toku wykonywania czynności służbowych mają obowiązek respektowania godności ludzkiej oraz przestrzegania i ochrony praw człowieka (art. 14 ust. 3 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji).

Policjanci, wykonując swoje zadania, mają m.in. prawo:

- legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości;
- zatrzymywania osób;
- zatrzymywania osób pozbawionych wolności, które na podstawie zezwolenia właściwego organu opuściły areszt śledczy albo zakład karny i w wyznaczonym terminie nie powróciły do niego;
- zatrzymywania osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia;
- pobierania od osób odcisków linii papilarnych lub wycisków ze słuzówki policzków;
- pobierania odcisków linii papilarnych lub materiału biologicznego ze zwłok ludzkich o nieustalonej tożsamości;
- przeszukiwania osób i pomieszczeń;
- dokonywania kontroli osobistej, a także przeglądania zawartości bagaży w razie istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary;
- obserwowania i rejestrowania przy użyciu środków technicznych obrazu zdarzeń w miejscach publicznych.

Legitymowanie i zatrzymywanie osób

Patrol policji

Źródło: Polska Zielona Sieć, licencja: CC BY 2.0.

Policjant, który przystępuje do legitymowania osoby, musi podać swój stopień, imię i nazwisko w sposób umożliwiający odnotowanie tych danych, a także podstawę prawną i przyczynę podjęcia czynności.

Tożsamość osoby legitymowanej można ustalić na podstawie dowodu osobistego, paszportu, zagranicznego dokumentu tożsamości oraz innego niebudzącego wątpliwości dokumentu zaopatrzonego w fotografię i oznaczonego numerem lub serią, a także na podstawie oświadczenia innej osoby, której tożsamość została ustalona na podstawie wspomnianych dokumentów. Policjant może zrezygnować z legitymowania osoby, która jest mu osobiście znana.

Osoba, która umyślnie wprowadza legitymującego policjanta w błąd co do tożsamości własnej lub innej osoby albo co do swego obywatelstwa, zawodu, miejsca zatrudnienia lub zamieszkania, podlega karze grzywny.

Po zakończeniu wykonywania czynności legitymowania policjant powinien poinformować osobę legitymowaną o prawie złożenia zażalenia do prokuratora na sposób przeprowadzenia tych czynności.

Policja ma prawo zatrzymać osobę podejrzaną, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo. Musi także zachodzić obawa ucieczki lub ukrycia się osoby podejrzanego albo zatarcia śladów przestępstwa. Zatrzymanie może być zastosowane tylko

wówczas, gdy inne środki okazały się bezcelowe lub nieskuteczne. Powinno być wykonywane w sposób możliwie najmniej naruszający dobra osobiste osoby, wobec której zostało zastosowane. Zatrzymanego należy niezwłocznie poinformować o przyczynach zatrzymania i przysługujących mu prawach, w tym o prawie do skorzystania z pomocy pełnomocnika. Z zatrzymania sporządza się protokół. Zatrzymanego należy natychmiast zwolnić:

- gdy ustanie przyczyna zatrzymania;
- jeżeli w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania nie zostanie on przekazany do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania;
- jeżeli w ciągu 24 godzin od przekazania go do dyspozycji sądu nie doręczono mu postanowienia o tymczasowym aresztowaniu;
- na polecenie sądu lub prokuratora.

W wypadku stwierdzenia bezzasadności, nielegalności lub nieprawidłowości zatrzymania sąd zawiadamia o tym prokuratora i organ nadrzędny wobec organu, który dokonał zatrzymania.

Stosowanie przez policję broni i środków przymusu bezpośredniego

Blokada policyjna

Źródło: Piotr Drabik, licencja: CC BY 2.0.

Policja, podobnie jak inne organy bezpieczeństwa państwa, może użyć broni palnej w ściśle określonych sytuacjach. Jest to możliwe przede wszystkim **w razie konieczności odparcia**

bezpośredniego, bezprawnego zamachu na:

- życie, zdrowie lub wolność uprawnionego do użycia broni lub innej osoby;
- ważne obiekty, urządzenia lub obszary;
- mienie, jeśli zamach stwarza jednocześnie bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności człowieka;
- nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza jej przekroczenie przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu;
- bezpieczeństwo konwoju lub doprowadzenia.

W razie konieczności przeciwstawienia się osobie:

- niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności uprawnionego lub innej osoby;
- bezpośredni pościg za osobą, wobec której użycie broni palnej było dopuszczalne w przypadkach określonych literą prawa;
- istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełniła przestępstwo.

Zanim dojdzie do użycia broni, należy krzyknąć „Policja”, wezwać daną osobę do porzucenia broni, zaniechania ucieczki lub stosowania przemocy, ostrzec o możliwości użycia broni (np. okrzyk „Stój, bo strzelam!”), a następnie oddać strzał ostrzegawczy. W przypadku bezpośredniego zagrożenia życia od części tych czynności można odstąpić. Broni palnej używa się tak, by wyrządzić możliwie najmniejszą szkodę.

Środkami przymusu bezpośredniego, wymienionymi w ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, są m.in.:

- siła fizyczna w postaci technik (transportowych, obrony, ataku, obezwładnienia);
- kajdanki (zakładane na ręce, zakładane na nogi);
- kaftan bezpieczeństwa;
- pas obezwładniający;
- pałka służbowa;
- siatka obezwładniająca;
- kask zabezpieczający;
- wodne środki obezwładniające;
- pies służbowy;
- koń służbowy;
- pociski niepenetracyjne (np. kule gumowe);
- chemiczne środki obezwładniające (np. gazy łzawiące) oraz paralizatory;
- izba izolacyjna lub pokój izolacyjny;
- kolczatka drogowa i inne środki służące do zatrzymywania oraz unieruchamiania pojazdów mechanicznych;

- środki pirotechniczne o właściwościach ogłuszających lub ośniewających (np. granaty hukowe).

Wobec kobiet w widocznej ciąży, osób, których wygląd wskazuje na wiek do 13 lat, oraz osób o widocznej niepełnosprawności można użyć wyłącznie siły fizycznej w postaci technik obezwładnienia.

Środków przymusu bezpośredniego używa się w sposób niezbędny do osiągnięcia celów tego użycia, proporcjonalnie do stopnia zagrożenia, wybierając środek o możliwie jak najmniejszej dolegliwości.

Prawa ofiar przestępstw

Każda osoba fizyczna, której dobro chronione prawem (m.in. życie, zdrowie, godność, wolność, mienie) zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo, jest uznawana według prawa za ofiarę i może żądać respektowania praw ofiary. Dotyczy to także najbliższych takiej osoby.

Ofiara przestępstwa ma przede wszystkim prawo do:

- traktowania jej z godnością, szacunkiem i współczuciem;
- bezpieczeństwa i ochrony;
- żądania utajnienia swoich danych osobowych;
- uzyskania fachowej pomocy: psychologicznej, medycznej, materialnej i prawnej;
- działania jako strona w charakterze oskarżyciela posiłkowego;
- brania udziału w czynnościach śledztwa lub dochodzenia toczącego się w jej sprawie;
- wglądu do akt sprawy i sporządzania odpisów dokumentów występujących w sprawie;
- wyrównania poniesionych przez nią szkód.

Muzeum Adwokatury Polskiej w Warszawie

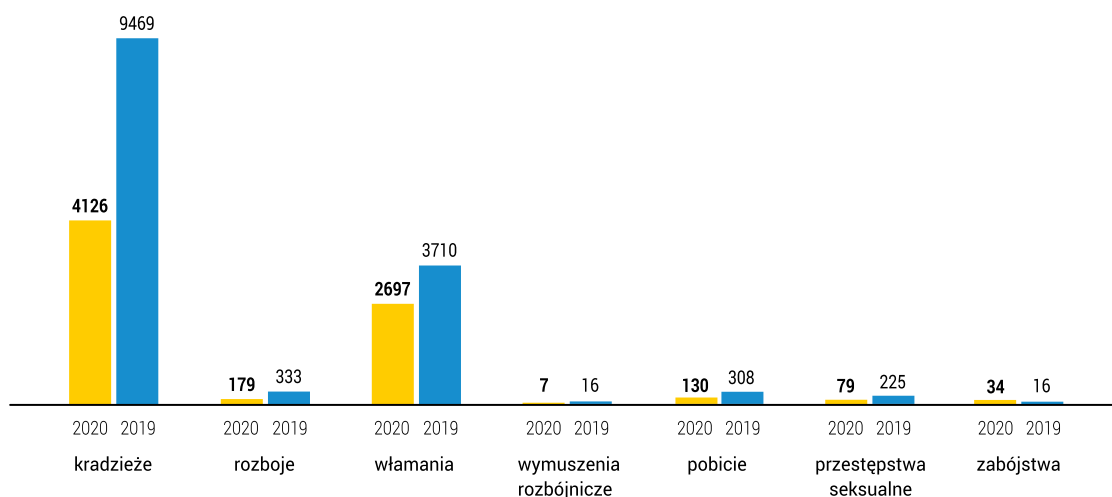
Źródło: Adrian Grycuk, licencja: CC BY-SA 3.0.

Jeżeli chcesz wiedzieć więcej

Struktura przestępczości w Polsce

Według danych Komendy Głównej Policji w marcu 2020 spadła o połowę liczba przestępstw popełnianych w Polsce. Odnotowano mniej kradzieży, rozbojów, pobić, przestępstw o charakterze seksualnym. Natomiast wzrosła dwukrotnie liczba zabójstw.

Do zmniejszenia liczby przestępstw przyczyniła się sytuacja w kraju – głównie obostrzenia wprowadzone w związku z pandemią koronawirusa w 2020 r.

Statystyki dotyczące popełnionych przestępstw w Polsce odnotowanych w marcu 2020 r.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Podsumowanie

Głównym celem działania organów ścigania jest wykrywanie przestępstw oraz ściganie ich sprawców. W tym celu prowadzą one śledztwa i dochodzenia. Najważniejsze organy ścigania w Polsce to prokuratura i policja. Oprócz nich do organów ścigania zaliczamy także Żandarmerię Wojskową, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Straż Graniczną oraz Służbę Celno-Skarbową.

Prowadząc swoje działania, funkcjonariusze organów ścigania muszą przestrzegać obowiązującego prawa. Jednak w okolicznościach określonych w ustawach mają prawo do użycia broni palnej, środków przymusu bezpośredniego, zatrzymywania i legitymowania obywateli. Funkcjonariusze organów ścigania podlegają szczególnej ochronie prawnej – przestępstwa wobec nich są zagrożone surowszą karą niż w wypadku innych osób.

Polecenie 1

Na podstawie informacji zamieszczanych na stronach internetowych odpowiednich komend policji lub osobistego kontaktu z funkcjonariuszem policji (np. dzielnicowym), przedstaw informacje na temat przestępczości w twojej okolicy.

Ćwiczenie 1

Na podstawie powyższych statystyk wymień rodzaje przestępstw, których liczba najbardziej spadła.

Ćwiczenie 2

Wskaż najważniejsze twoim zdaniem, prawa ofiar przestępstw.

Ćwiczenie 3

Rozstrzygnij, które z podanych kompetencji organów ścigania należą do policji, a które do prokuratury.

Zadania policji

nadzór nad zgodnością z prawem inicjowania i przeprowadzania czynności operacyjno-rozpoznawczych przez organy ścigania

Zadania prokuratury

inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń

zaskarżanie do sądu niezgodnych z prawem decyzji administracyjnych oraz udział w postępowaniu sądowym w sprawach zgodności z prawem takich decyzji

sprawowanie funkcji oskarżyciela publicznego przed sądami

gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji kryminalnych

ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra

koordynowanie działalności w zakresie ścigania przestępstw, prowadzonej przez inne organy państwowe

wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców

Zalecana literatura

Bieńkowska E., Mazowiecka L., *Prawa ofiar przestępstw*, Warszawa 2008.

Mistygacz M., *Ustrój prokuratury w Polsce. Tradycja i współczesność*, Warszawa 2013.

Pieprzny S., *Policja. Organizacja i funkcjonowanie*, Warszawa 2011.

Szymonik A., *Organizacja i funkcjonowanie systemów bezpieczeństwa*, Warszawa 2011.